

A

KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁG.

IRTA

GRÓF ZICHY NÁNDOR.

Melléklet a „Kelet Népe”-hez.

14.

BUDAPEST, 1876.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

(IV. köz. egytizenötödik 400. szám alatt.)

31
228

A

KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁG.

IRTA

GRÓF ZICHY NÁNDOR.

BUDAPEST, 1876.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

(IV. ker. egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

STATIONER PARTNERSHIP

Dr BALLAGI GÉZA.

080

A társadalmi élet a talaj, mely a nemzet és állam céljainak eszközöket termel. A nemzeti individualitás a társadalmi életben leli kifejezését, s ez az, a mihez mindnyájan legszívesebben ragaszkodunk. Ez az, a mi átlengi a nemzet minden működő erőit, s mindenikben egy magasabb hivatás önérzetét támasztja fel. Ez az, a mi a gazdától, iparostól, tőzsértől, kézi és szellemi munka napszamosától, az állam szolgájától többet követel mint a professió, s habár e többletért meg nem fizet senki, mindenki szívesen dolgozik érte.

A nemzetnek ezen önkénytelen áldozatkészsége az, melylyel a kormánynak visszaélni nem szabad. Mely csak addig lehet üdvös az államra, míg a munkás nem vonatik el kerestetétől. Tudnunk kell, hogy a közérdekű működés a közügy iránti érdeklődést nem nélkülözheti, de meg kell találnunk az érintkezési pontot, mely az egyéni lét szűk körét, az állam és társadalom magasabb érdekeivel, kapcsolatosan kiegészíteni van hivatva.

E kérdések azok, melyeket avatatlan kézzel, és a pártállás elfogultságával nem szabad érinteniünk.

Midőn a közjogi kiegyezés függőben volt kérdéseinek megoldása, visszaadta a nemzetet önmagának, ügyeink önálló kezelésének joga ügyeink rendezésének kötelességeit állította elénk. A mit az absolutismus a maga czéljaira teremtett, nagyrészt megsemmisült. A mit törvényeinkben és szokásainkban találtunk, nem volt kielégítő. Ekkor lett volna ideje egy nagyszabásu reformtervet concipálni, annak alapjait nagy vonásokban megállapítani, szem előtt tartván, hogy azt az élet követelményeinek megfelelőleg, a létező anyagból, kellő egymásutánnal fejleszthesstük.

A szervezkedés terén a közigazgatás rendezéséből kellett volna kiindulnunk. Abban volt még concentrálva közérdekű tevékenységünk egész összege; abból lett volna kifejtendő az önkormányzat, nem csupán a közigazgatás terén, hanem mindabban, a miben a körülmények szerint hivatva van, s a miben a nemzet Géniusának megfelelni képes.

Mi azonban nem így, s nem itt kezdtük.

Törvényhozásunk irányadó tényezői, daczára

azon ragaszkodásnak, melyet a közjogi téren a történeti alapok, az állami és nemzeti lét évszázados tradíciói iránt tanusítottak, más tanoknak hódoltak a gouvernementális téren. A magyar alkotmányos renaissance első felelős kormányának nem volt érzéke a megyei intézmény, és a a nemzetnek abban érvényesülő önkormányzati tevékenysége iránt. Bátran következtethetjük az akkori uralkodó felfogást, az akkori miniszerelnöknek egy párt-conferentián adott azon nyilatkozatából, mely szerint » a megye egy törzshöz hasonlít, melynek oly erős gyökerei, oly dús életnedvei vannak, hogy nem kell féltünk, és tartózkodás nélkül nyirbálhatjuk buja hajtásait.« Ezen felfogásnak logikai következménye volt aztán a megyei intézménynek ad absurdum vezetése, tehetetlenségében elnépszerűtlentése.

Ezen irány és a nemzet zömének érzéke közt kirívó volt az ellentét. És hogy e kettő közt a conflictus kikerültessék, az akkori kormánynak minden akadályt megkerülő s elodázó politikája értelmében, úgy a nagyszabású reform-conceptió, mint a nemzet életéből merített, s a nemzet életébe vágó organisatoricus actió szépen elejtetett.

Az egyenlő sürgősségű teendők közül azokat karoltuk föl legelőbb, melyek a természetszerű evolutiók sorában utóbb lettek volna megoldan-

dók; és ekként a benső antagonizmust az eszmék teréről a tényekbe ültettük át.

Igy történt, hogy a helyett, hogy a hatóság-ból fejtettük volna ki organizációnkat, abba *bele* organizáltunk. Nem egészítettük ki a municipiu-mot, és nem képesítettük hatáskörét a modern élet igényeinek kielégítésére. A közszolgálat mindazon ágának, mely iránt esetleg intézkedtünk, természetünk egy-egy új közeget, és azt izolálva dobtuk a chaoszba. A törvénykezés reformja, a királyi bíróságok szervezete ideális alapokon rögtönöztetvén, egyik sem felelt meg a szükség és elviselhetőség követelményeinek. Az igazságszolgáltatás nagy és elvileg önállóan szervezendő rendszere, az elvi álláspont túlhajtásával izoláltatott mindabban, a miben az a népelet és közszolgálat egyetemességével természetszerű összeköttetésben áll. E mellett megoldás és gyakorlati ellátás nélkül maradtak a békebiróságok, a bagatell-ügyek, a rendőri eljárás, s végül a tényállás földerítése körüli első eljárás szabályozása. A közoktatás terén a megyének csak a végrehajtás kényszere hagyatott meg, s maga az ügy rábizatott egy új és sok tekintetben hibás intézményre, az iskolai felügyelőkre; mely intézménynek azon kívül hogy nem szakszerű, nem megfelelő hatáskörű, legnagyobb hibája az, hogy izolált és idegen azon közigazgatási hatóságtól,

melyre tényleg rászorul. A megyei mérnöki hivatal, és az ennek átengedett összes közmunka nem hozatott szerves összefüggésbe az országos közlekedési és közforgalmi szolgálattal, hanem rendetlenségben és szervezetlenségben hagyatott. Az adókezelés ügye, fentartatván abban az absolut rendszer intézményének töredéke, úgy a mint az a mult közigazgatás szervezetének romjai közt reánk maradt, — status volt in statu, s így a mit e részben a megyétől követeltünk, sikeressé nem válhatott. A községi szervezet által végre maga a község is elszigeteltetett a megyétől, nem adatván meg a megyének sem a rendszeres ellenőrizet, sem a helyreigazításnak kielégítő útja s módja. Mikor pedig szervezgetni kezdtük a hatóságot, itt elsőben is elejtetett azon elv, mely az önkormányzat alapja, hogy t. i. a hatóságban az általa intézendő érdekek legyenek képviselve. A megye nagygyűlése, a választási census széles alapján, s a legtöbb adófizetők plutocatiájának inaugurálásával, mint egy politikai testület állittatott fel, azért, hogy tisztviselőit válaszsza, fegyelmezze, az állami közigazgatást közvetitse, a hatóság érdekeit képviselje, ügyeit rendezze, — persze mindezt *országos költségen*.

Igy szerveztük a megyét, mely hogy ily előzmények daczára is él még, s hogy feladatának még mindig jobban megfelel mint szervezetétől

várni lehet, valóban bámulatos. De hogy így van, ezt egyedül a szokás erejének és azon gyakorlatnak köszönhetjük, mely a régi megyéből átszármazott, annak bizonyítása gyanánt, hogy az élet gyakran többet nyom a latban a törvény holt betüinél.

Talán nem kell kijelentünk, hogy nem a mi iskolánk az, mely ezen axiomát ignorálja.

Ezen helyzetben találta a jelenlegi kormány közkormányzati szervezetünket. Ismerheti bajait az életből, elnöke sok részben küzdött annak tévedései ellen. És mégis most mindezen bajokon egy kormányzati közeg, a »közigazgatási bizottság« szervezése által vél segíthetni?

Ha a helyzet olyan — a mint hogy olyan is — a minőnek festettük, akkor a baj nem egy vagy más közegben, hanem magában a közigazgatásnak szervezetlen voltában rejlik.

Baj az, hogy az állami közigazgatásnak nincs megfelelő hatósági közege, de még nagyobb baj az, hogy a hatóság sincsen az önkormányzat igényeinek megfelelőleg szervezve. Mert míg ez nincs, addig nem is birhatunk benne az ügyek minden ágazatának elintézésére alkalmas közegeket.

És ha azt kérdezzük: hol kell tehát az organizációt megkezdenünk? Ma is csak azt felelhetjük, hogy magán a hatóság gyökeres ujjászervezésén, mert ez az alap, s mert míg egyáltalán fent akar-

juk tartani a törvényhatósági szervezetet, ebből kell kiindulnunk. És ha a mai szervezés a hatóság hivatásának körét újból definiálatlanul hagyná, ezzel csak az eddigi szervezések tévedéseit, melyek mindnyájan éppen az alapeszmét ignorálták, tétézné.

Mindenekelőtt azzal kell tisztában lennünk, hogy a megyei és városi hatóság közt lényeges különbség létezik.

Ha arról volna szó, hogy az országos közigazgatási és törvényhatósági ügyeknek szabatos megkülönböztetése, és a dolog természete szerint való körvonalozása mellett, a város és megye a közigazgatás egyenlő színvonalára emeltessék; hogy ezen czéllal a városi közigazgatás azon functiói, melyek a község fogalmában lelik kifejezésüket, öszhangzásba hozassanak: akkor egy magasabb fokozatu közkormányzati közeg *egyöntetű* szervezete ellen, az állam egész területén, a városi sőt a községi hatóságnak bevonása mellett, nem lehetne kifogásunk.

Vissza kell azonban utasitanunk azt a felfogást, mely az államkormányzati és törvényhatósági ügyek egybevetésével a megyei és városi hatóság lényegében rejlő különbséget teljesen ignorálja; mely midőn a legkisebb falusi községnek teljes autonomiát biztosít a saját ügyeiben, a vá-

rosi hatóságnak, még legkiválóbb fővárosi típusában sem hagyja meg saját ügyeinek elintézését, a municipális autonomia polgári intézményét. Ezt a felfogást mint a dolog természetével, a történeti fejlődéssel, a világszerte fölismerhető tényleges állapottal hanyatt-homlok ellenkezőt, a formalismus és nivellirozás, az álcázott központositott kormányzati omnipotentia jogosulatlan és gyakorlatlan kinövésének tartjuk.

Nem küzdünk, ha csak más fontos állami érdekek nem szólnak mellette, olyan községek városi szervezetének fentartása mellett, melyekben a városi lét jogosultsága nincs meg. Ezeknek a megyei hatóság körébe való bevonását esetenként és applicative foganatosítandónak tartjuk. De kétségbevonjuk azt, hogy ezeken egy extraterritoriális ambulatorius bizottság költséges apparátusával kellenék, és lehessen segíteni.

Bennünket azért, mivel mi a közigazgatás reformját szakszerű, rendszeresített, és ezért kinevezett közegek által véljük legsikeresebben és bizonyos funktiókban egyedül kielégítőleg eszközölhetőnek, a municipális és önkormányzati rendszer elleneinek tekintenek.

Ez tévedés, mely a fogalmak zavarából ered, s ezt e helyütt visszautasítva, megkísértjük határozottan helyreigazítani.

Mi szükségesnek tartjuk az állami kormányzat és országos közigazgatás terén az erős központositást, az egyéni felelősség mellett folytonosan működő kinevezett tisztviselőt. De másrésről ép oly szükségesnek tartjuk a kormányzat minden ágazatában és minden fokozatában az érdekeltek által gyakorlandó beható ellenőrizetet, a viszonyok követelményeinek hatályos kifejezése által gyakorlandó sikeres utbaigazítást.

Mindezekre nézve, törvényhatóságainkban látjuk a további életrevaló fejlődés gyakorlati, ha úgy tetszik, történeti alapjait letéve, ha csak azok a további idéetlen szervezkedési kísérletek által végelgyengülésbe nem sodortatnak. Mert mi a locális, a sociális, kulturális és humanitárius érdekek ki-elégítésére az önkormányzati működést, ugy a községben mint a törvényhatóságban, minél tágabb körben kifejtve, s minél erőlyesebben működve óhajtanók látni.

Szerintünk a helyes szervezkedés első kelléke az, hogy az állami és helytartósági hatáskör világosan jelöltessék ki. Világosan körülirassék és elválasztassék mindaz, a miben a parlamenti kormányt illeti a kezdeményezés, az elhatározás és a döntő befolyás, mindattól, a miben (fentartatván a kormánynak az országos érdekekben való főbb-felügyelet és mérséklő befolyás) a kezdeményezés

és kétségbe nem vonható első fokozatu elhatározás a municipális és hatósági élet körébe vág.

Ezzel párhuzamosan, két külön és határozott kategoriába osztassék egyfelől a végrehajtás, másfelől a principiális elhatározás, fölülvizsgálat, és a közigazgatási igazszolgáltatás dolga. Amaz, egyéni felelősség, szakszerű képességgel biró, folytonosan működő tisztviselők által, hivatalos alárendeltség, és az illető közök ellenőrizete mellett a szerint intézendő, a mint az ügy országos vagy hatósági körbe való: emerre nézve pedig, megfelelő csoportosítás mellett, az érdekeltségi körökből, competens testületi közeg, és megfelelő föllebbezés szervezendő.

Az egyéni felelősség, a szakszerűség és az ellenőrizet elveit, a közigazgatás minden ágában a képviseleti kormányrendszer eszméjének megfelelőleg ohajtjuk alkalmazni.

Ezen elveket tartjuk minden, a szolgálati rendszert érintő, szervezet alapjának. Ezek egyike vagy másika, itt vagy ott, a viszonyok, a történet, a nép geniususa, a kormányzat formájának változottsága szerint, tágabb tért foglalhat el: de ezekkel ellenkező alapokon életrevaló organizmust szerveztetni még sohasem láttunk.

Nemzeti és állami, kulturális és finanziaális érdekünkben elodázhatlannak tartjuk ugyan a közigazgatás reorganizációját; de azt csakis álta-

lánosan elfogadott elveknek öntudatos és viszonyainkhoz mért alkalmazása mellett véljük fokozatosan keresztülvihetőnek. A közkormányzat, a szorosán vett állami közigazgatás terén, nem tartunk a mi viszonyaink között is, szerencsésen alkalmazhatónak égyebet, és másként, azokon kívül, a miket culturális államok élete már régebben igényelt. Vagyis a helyes irányt ugy a köz, mint a megyei, városi intézmények terén, az életből véljük meritendőnek.

Elismerjük, hogy a közigazgatás egyetemes szervezete sem egy nap, sem egy törvényjavaslat műve nem lehet. A reformot első helyen kiválólag a megyén, melyben az önkormányzat és az államkormányzat szervezete első sorban találkozik, kell megkezdeni. Ha ebben, netalán elméletileg egyetérténék, — a kérdés mindenesetre az volna, hogy a kivitelnél valóban ezen helyes elvek alkalmaztatnak-e? és ha alkalmaztatnak, helyesen alkalmaztatnak-e?

Mindenekelőtt elismerjük annak szükségét és czélszerűségét, hogy a törvényhatóság körében a kormánynak az országos közkormányzati ügyek elintézésére, megbízható közegei legyenek. Elismerjük annak czélszerűségét, hogy ezen ügyek

megfelelőbb tárgyalására kisebb testületek instituáltassanak, melyekhez a közigazgatási igazságszolgáltatás, a felelősségi ügyek fölülvizsgálata, és mindaz utasítható legyen, mi a közigazgatás ügykörében kisebb testület által szabatosabban elintézhető. Az hogy bizonyos ügyek elintézésére egy törvényes hatáskörrel fölruházott hatósági közeg szerveztetik, helyes. De nem helyes az, ha ezen hatáskör nincs kellőleg kijelölve, s nincs a dolog természetének megfelelőleg körülírva, és ha a közeg, mely e célra szerveztetik, nem áll oly elemekből, melyek a célnak megfelelőek lehetnének.

A közigazgatási bizottság alkotásában rejlő domináns gondolat az, hogy abban a kormányban a törvényhatóságokban megbízható és kormányképes közeg legyen. E gondolat megvalósítása egy testület, mely hat kinevezett állami, öt megyei tisztviselőből és tíz hatóságilag választott polgári tagból áll. E közeg a hatóság területén az egyetemes állami és hatósági közigazgatást vezeti, továbbá a testületileg intézendő ügyeket kezeli és ellenőrzi.

Az elhatározó szavazat szám szerint az állami és hatósági tisztviselőkből álló közigazgatási tényezőknak adatik, és a kormányzati érdek túlsúlyát biztosítja abban egyrészt a megyei hivatalnokoknak a magasabb állami tisztségek felé irányuló

természetes aspiratiója, másrészt a fegyelmi eljárás által elérteni kívánt epuratió.

Constaláljuk tehát hogy ezen bizottságot önkormányzati közegnek nem lehet tekinteni. Az önkormányzati organizmusnak mesterséges minorizálása ez, mely nem jelöli ki az önkormányzat körét, hanem ellenkezőleg, az állami kormányzatba belefoglalja azt. A kormányzatot egyesíti az ellenőrizettel, és pedig nem csak annyiban, hogy ugyanazon testület, mely tetteleg administrál, tényleg ellenőriz is, megsemmistülvén benne a felelőség eszméje, mivel testületi kormányzatot állít fel: hanem annyiban is, hogy nem az által választatik a kinek nevében intézkedik, és más által vonatik felelősségre, mint a kit képvisel. A szakembereknek egész sorozata egyesítettik ugyan benne, de szakmájától mindenik elvonatik, s kényszerítve van oly dolgokban intézkedni, mikhez nem ért, és a mire nem is vállalkozott. A postafelügyelő kénytelen intézkedni az iskola felett, az árvaszéki elnök a távirdák iránt, az orvos az utcsinálás dolgában stb. stb. Az egy-természetű érdekek összefoglalásának, a szakok csoportosított képviseletének eszméjét hasztalanul keressük benne.

A közkormányzati ügyek összezavartatnak tehát az öszkormányzati ügyekkel, és az eként szervezett testület ezen ügyek egyikére nézve sem

illetékes. Annál fogva pedig, hogy benne a köz-kormányzati factorok birnak döntő szavazattal, mindezen ügyek eligazítására és ellenőrzésére nem alkalmas. Vagy azt kívánjuk-e, hogy a miniszteri és országos ügyeket a hatósági tisztviselők és a hatóság polgári bizalmi-férfiai intézzék el; a hatósági és municipális ügyeket pedig intézze oly testület, melynek több mint egy negyedrésze a miniszterium kinevezett hivatalnokából áll? önkormányzat, vagy önkormányzati közeg ez? Lehet-e oly testület a közigazgatás hatályos és megbízható ellenőre, mely a közigazgatás teendőit maga végzi? s melynek több mint fele hivatalnok? Mind oly hivatalnok, kiket a dolog természeténél fogva éppen ellenőriztetni akarunk! Lehet-e a vidéki és hatósági érdekek érvényesítésére hivatva az a közeg, vagy testület, mely létjogosultságát éppen abból származtatja, hogy a miniszteri és országos kormányzattal identificálja magát, s fele részében sem áll vidéki érdekeltből?

Mi, a közigazgatási bizottság conceptióját alapjában hibásnak, és a helyes közigazgatás elveibe ütközőnek nyilvánítjuk.

Ez a conceptió a hatóság körét a kormány körével, a végrehajtást az ellenőrizettel, a testületi működés terét az egyéni működés terével, és a felelősség köreit gyökerestül összezavarja. Az ön-

kormányzat éltető rugóinak hatását megsemmisíti, mellette a hatósági önkormányzat merőben illuzoriussá válik.

De nemcsak elvileg tévesztett ez a conceptió, hanem gyakorlati alkalmazásában is épp oly tapintatlan s szerenesétlen.

A közgyűlés általi administratiót, mely kizárja az ügyek szakszerű és folytonos, határozott felelőséggel járó eligazítását, s mely tehát a mai viszonyok közt merő absurdum, — ujabban, és oly tényezőkkel akarja szervezni, melyeknek nagyobb része a közgyűléstől függ, s ezáltal a régi dicasteriális rendszernek torzképét illeszti a modern igények keretébe.

Azt, akit a törvény és az intézmény szelleme a gyakorlattal öszhangzólag a megyei ügyek felelős fejévé, úgyszólva vezetőjévé tett, — az alispánt devalválja, és a kormányzat nem illetékes, alárendelt közegeinek szavazatától teszi függővé.

Mindenféle ügyet egy és ugyanazon közegre ruháztatván, oly közeget alkot, mely nem szakközeg, és olyat biz rá a mi nem oda való: s ez alatt azt, a miről leginkább kellene gondoskodnia, p. o. a községi ügyeket és a számadások föltülvizsgálását, a rendezetlen megyei gyűlésre hagyja. Előre látható, hogy még költségesebbé fogja tenni az administratiót, mivel a végrehajtó közegek kol-

legiális elfoglaltsága folytán, kénytelen lesz az ügyek elintézésére új és költséges közegeket felállítani.

Hogy a hivatalnokot nem a kormány, hanem a hatóság fogja fizetni, az a mi szemünkben tökéletesen mindegy; mert a megye is csak az állampolgárok pénzéből fizet, s a domesztika eszméje ezen hatósági szervezet eszméjével már össze nem egyeztethető.

De legnagyobb hibája ezen conceptionnak az, hogy a polgári elem érdekeltségének közreműködését lehetlenné teszi, annak ellenőrködő befolyását megsemmisíti, és érvényesülését kizárja.

Legnagyobb hibájának mondjuk ezt, mivel a törvény betűinek minden hibája kiigazítható, ha annak hatása nem rombolja szét a nemzet létszerveit: de ha a törvény betűi megölik a szokást, a gyakorlatot, a közérdekeltséget, miket gondosan kell ápolnunk, féltékenyen kell őriznünk, »mincs oly prometheuszi szikra, a mely meggyujtsa újra«. És éppen ez az, a mi az eddigi intézkedéseknek már is szomorú eredménye, s melynek, a jelen kísérlet után, csak vészes növekedése várható.

És ha ezen kérdésben opponálunk, bizony nem azért teszszük, mivel ellenzékiek vagyunk.

De ha ez a törvényjavaslat elvileg nem áll a helyzet színvonalán, ha sem közigazgatási reform,

sem törvényhatósági szervezet, sőt akár az egyiknek, akár a másiknak nem is kezdeményezése: nézzük, mi lesz a közigazgatási bizottságból a gyakorlati életben? Mert a gyakorlati szempontokat is szemügyre kell vennünk, ha lelkiismeretünk megnyugtatóval el akarjuk dönteni azt, hogy hasznos lesz-e ez az intézmény, vagy káros? hozzájárulhatunk-e, organisatorikus, tágabb körű, mélyebben beható aspirációinkról lemondván, azon kényszerűségnek hódolva, hogy a kisebb jóért tűrtünk kell a nagyobb rosszat, és hogy teszünk egyelőre annyit a mennyit tehetünk a létező intézmények körében a létező erővel? Mi részünkről, érezve, hogy a jelen eljárást nem inspirálhatjuk, a helyzetet nem domináljuk, ha csak egy kevés jót találunk e kísérletben, szívesen hódolnánk e kényszerűségnek.

Lássuk tehát, van-e a közigazgatási bizottságnak practikabilitása, s mi lesz abból a gyakorlati élet terén?

A kormány közegei, ha a kormány komolyan akarja, és akkor a mikor akarja bizonyosan ott lesznek. Az igaz, hogy míg a hivatalnok-tagok a bizottságban fognak ülésezni, addig halmozódni fognak azon közszolgálati teendők, melyek tulajdonképeni hivatásukhoz tartoznak, s melyekhez föltehetőleg értenek, s melyeket kénytelenek

elmulasztani azon teendőkért, melyekhez nem értenek. Némelyikük öt-hat bizottságnak tagja, megyében, városban, e miatt koronkint 10—15 napig van elfoglalva: hanem ez mindegy! szavazatára szüksége van a kormánynak a közigazgatási bizottságban, — s hogy e czél el legyen érve, segédeket fog melléjük kinevezni.

A posta-, távirda-, iskola-felügyelő, a helyett hogy a posták, távirdák, iskolák után látna, fele idejét administratív kérdések elintézésével fogja eltölteni. Ez a rendszer logicája, mely hogy haszonra vezet-e? könnyen megítélhető.

A hatóság közegei szintén ott lehetnek, sőt valószínűleg ott is lesznek, és a tiszti ügyész, árvaszéki elnök, a megyei főorvos ennek rovására leg-sürgősebb teendőiket fogják talán elmulasztani. De még ez hagyján, mert ezek többnyire csak egy bizottságnak tagjai, és a hatóság tisztviselői rendezék be ügyeiket úgy, hogy jelen lehessenek.

De a hatóság választott tagjai? Mert ezeken fordul meg a dolog.

Ha ezek jelen nem lennének, akkor megbukott a javaslat egész elmélete. Mert akkor nem bizottság ez, hanem a kormány kinevezett és a megye választott tisztviselőinek gyülekezete, melyben 6 kinevezett tisztviselő áll 5 választott hivatalnokkal szemben, olyan hat tisztviselő, kinek

helyzeténél fogva kötelessége egyformán szavazni, — olyan 5, hivatalnokkal szemben, kik helyzetük-nél, hajlamuknál fogva majd a kormány, majd a hatóság, tehát gyakran egyéni impulsusukat követve, szükségképen minoritásban vannak.

Ismételjük, hogy azon fordul meg a kérdés: kik lesznek a hatóság választott tagjai, és jelen lesznek-e?

Kivánatos, s azt hisszük ebben senki sem fog ellenkező véleményben lenni, hogy a hatóság képviselői, — s itt a megyére kell gondolnom — különböző vidékeken élő, a polgári foglalkozás, érdek és értelem különböző irányait képviselő tagok, nagy és kisbirtoku gazdák, kereskedők, gyári és műiparral foglalkozók, ügyvédek stb. legyenek.

Ezek, havonkint legalább is több napra, megszabott időben, tekintet nélkül az utakra, személyes elfoglaltságukra, *saját* költségükön lesznek kénytelenek a bizottságban megjelenni. Kénytelenek lesznek, de valószínűleg ha akarnák sem teljesíthetik.

A gazda nem hagyhatja el minden hónapban több napra gazdaságát, — az orvos nem hagyhatja praxisát, az építész a felvállalt munkát, az iparos, kereskedő üzletét, az ügyvéd a klienseket, — különösen akkor nem, ha a bizottsági ülés leg-sürgősebb teendőikbe ütközik.

Ezek eleinte meg fognak választatni, s a választást el fogják fogadni. Aztán látni fogják az elvállalt kötelesség teljesítésének lehetetlenségét (melyet a gyakorlatban folytonos elmaradás által fognak illusztrálni), és ha újból megválasztatnának, ezt már nem fogják elfogadni. Végül nem is fognak beválasztatni, s így arról, hogy a bizottságban vidéki tagok vegyenek részt, le kell mondanunk.

Maradnak hát a székhelyen lakók. Kik lehetnek ezek?

A székhely rendszerint külön hatóság, de azért tartózkodhatnak ott többen a vidékről is, azután pedig vannak közelebb lakók is. Elvégre tiz embert csak lehet összetalálni, hogy legyen belőle egy kis megyei klikk, mely a megye kormányzatára vállalkozik, és ezzel készen lenne a közigazgatási bizottság.

Valóban ennek a bizottságnak csak is egy értelemben van practikabilitása, és ez az, hogy: az nem egyéb mint a kormány kinevezett, a megye választott tisztviselőinek, és esetleg egy két megyei notabilitásnak állandó gyülekezete.

Lehet-e mint ilyen a hatóság és hatósági érdekek képvisellete? Létezhet-e mellette hatóság, megye, és általában önkormányzat? És akkor ha a hatóság érdeklődését, ha egyáltalán a hatóságot a hatósági önkormányzatot, a hatósági kormány-

zatban az ellenőrizetet, és azon érdekek megbízható képviselőjét ohajtjuk, lehet-e akkor az ilyen köz-igazgatási bizottság jó, lehet-e annak önkormányzati practikábilítása?

És ha dolog így áll, ha a közigazgatási bizottságnak csak az az egyetlen practikábilítása van, hogy a megyei faktorok a kinevezett kormányközegek által majorizáltassanak, akkor nem fölösleges erőlködés-e annak ily nagy feneket keríteni, s nem volna-e czélszerűbb egyenesen ministeri mandátumok által igazgatni?

A nemzet gondolkozó része szervezkedéseinkben eddig is csak átmeneti intézkedéseket látott. A központosítás felé gravitáló irányphasisait. És sokan ezen feltevésben keresnek megnyugvást. Ezt látja a szóban forgó törvényjavaslatban is.

A közigazgatási bizottság a megyei bizottsághoz küldi jelentéseit, s a megyei gyűlés tudomásul veheti vagy tárgyalhatja ezeket. A megyei gyűlésnek van utasítási joga, de a közigazgatási bizottságnak van joga ezen utasításokat félretenni. A megyei gyűlésre tartozik a tisztviselők választása, de ezzel szemben a kormány részéről biztosítva van a majorizálás, és a fegyelmezés általi epuratio. Marad még egy rakás kisebb-nagyobb ügy, melynek az ujabban is elképtelenített megyei

gyűlés még kevésbé lesz képes megfelelni mint eddigelé.

Ily hatósági, ily önkormányzati non senzért csakugyan kár volna a közönségre még több idő és pénzbeli áldozatot róni, mint a mennyibe az eddigi megyegyűlés került. Kár volna ennek oly organumot adni, mely a költségeket minden hatóságban tetemesen növeli, a nélkül, hogy a mit általa elértünk egyéb legyen, mint az államkormányzatnak leplezett hatalmi szaporúlat, mely ha igazán szükséges, sokkalegyszerűbben biztosítható, sokkal egyszerűbben és sikeresebben érhető el.

Mi az, a mire szükségünk van?

Az administratív szervezet gyökeres reorganizatiójára.

Ez alatt, — hogy fentebb előadott eszméinket röviden ismételjük, — nem csupán egy bürokratikus szervezetet értünk. Nem csupán egy új közeg beillesztését ministeriális és hatósági közigazgatásunk körébe, mely ugyan a megyét sem semmitse meg, de a ministeri kormányzatnak oly hatályosságot biztosítson, mely disparat közszolgálatunkat a municipiumban is tettlegessítse: hanem értjük alatta azt, hogy a reorganizáció a városi és

megyei szervezetnek a maga körében életet és hatályosságot, érdeket és érvényt biztosítson, e mellett pedig a ministeri kormányzatnak az azt megillető teljes érvényt, és kiható erőt megadja.

A szóban forgó törvényjavaslat ezen óhajtasunknak meg nem felel, és mi a magunk részéről el nem fogadhatjuk azt. Nem tekinthetjük azt másnak, mint a hatósági élet természetével, a helyes közigazgatási alap feltételeivel ellenkező kísérletnek, mely a hatóságból egy bürokratikus közeget akar creálni, elhivatván, vagy legalább elhivatni akarván, hogy az egyfelől önkormányzat, más felől kormányközeg leend, mely tehát mint ilyen nem más, mint egy álarczozott kétértelműség, vagy kétértelmű álarcz.

Annaira beleillik az, az eddigi tévesztett kísérletek sorozatába, hogy bátran el lehet mondani róla, hogy azon a téren, melyen áll, nem első lépés egy jobb jövőre. hanem utolsó lépése a multak botlásainak.

A multak hibái és az elvek compromissuma folytán azon dilemma előtt áll, hogy vagy az önkormányzatot rontja meg, vagy a kormányzatot teszi lehetetlenné.

Hogy ebből szabaduljon, a ministeri kormányzatnak egy exposituráját rendszeresíti, s mint ilyen, a tények hatalmánál fogva nem egyéb egy

tisztán miniszteriális kormányrendszerre tendáló alattomos átmenetnél.

A különbség köztünk az, hogy a kormány egy torzalaku expedienst keres az ügyek ellátására; mi pedig az öntudatos kormányzati functiókban keressük az állami és sociális élet garantiáját. Mi ebben egy nagy és conservativ reorganizatiót contemplálunk, s csakis egy nagyszabásu conceptió által véljük elérni, megszüntetvén a multak hibáinak és tévedéseinek a merev formalismus terén tanusított nivellirozó és destructiv hatását.

Nem az idő, és nem a modern élet ölte meg a megyét, hanem megöli az, hogy alatta inficiáljuk az érdekképvisélet talaját, és a bürokrativ nepotismus vegetatiójára kényszerítjük; alóla kihuzztuk az érdek képvisélet által adott egyedül helyes alapot, s ennek helyébe a collegiális bürokratiának nehézkes és gyakran a nepotismusra vezető rendszerét ültetjük, s e mellett, midőn a felelősséggel járó hatáskört megosztjuk a megyei és állami tisztviselők közt, mégis a megyére kívánjuk róni a megyei közigazgatás kötelezettségét, és vissza akarjuk annak adni a közigazgatás költségeinek terheit.

Bárha nem felületes apreciatio, hanem tüzetes vizsgálat alapján mondtunk itéletet a szóban forgó törvényjavaslat és benne a kormány politikája felett, — helyzetünk mégis kényes.

Tudjuk, hogy ha mi a dolog lényegét bíráljuk, ha egyetemes szervezetünkről, és ezen törvényjavaslatnak a közigazgatás összes intézményeire kiható jelentőségéről szólunk, és a helyes szervezkedés alapvonalaira utalunk, azt fogják felelni, hogy itt tulajdonkép csakis egy *részleges* intézkedés, csakis egy a létező intézmények körébe illesztendő új és a tapasztalatok nyomán szükségesnek bizonyult szervezet, pusztán eljárási mód, tehát nem is valami új közeg tervezetlik. És egyszerűen szemünkre fog vettetni, hogy mi, nem akarván javítani, olyat sürgetünk, a mi ma lehetetlen.

Ha továbbá azt bizonyítjuk, hogy ezen szervezet lényegében téves, hogy annak sem elemei, sem hatásköre, sem eljárási módja nem felel meg a czélnak: erre azt fogják mondani, hogy a jelen viszonyok közt, a tényleges állapotok alapján, azok kifejlesztésének útján, mást és jobbat adni nem lehet.

Szemünkre fogják vetni a conservativismust melyre hivatkozunk, mondván hogy a mit mi akarunk, az radikális reform. Vagy azt, hogy mivel conservatívek vagyunk, nem vehetjük komolyan azt a mit állítunk, és hogy e tekintetben ők, a liberálisok, conservatívebbek mint mi vagyunk, mert ők a létezőt nem fölforgatni, hanem javítani akarják.

Mindezekre pedig mi azt feleljük, hogy mi nem nevezhetjük sem conservativismusnak, sem liberalismusnak, sem reformnak azt az eljárást, a mely a mult hibáinak és tévedéseinek alapjára egy új hibás épületet állit, a mely meghagyja azt, a mit hiányosnak nevez, haszonvehetetlenné teszi azt, a miben az elv megmentését keresi, mást teremt mint a mit hirdet, s ebben a másban helytelent és alaptalant ad, noha tagadja. Nincs benne férfiaság nyiltan bevallani a mit akar: és nincs benne ügyesség elleplezni a miben ámit. Ez, a mi nézetünk szerint, sem conservativismus, sem liberalismus, sem reform, hanem a sötétben vakoskodók tapogatódzása.

Ezzel ellentétben a mi programmunk e téren, a mint itt főbb vonásaiban vázoltuk, egyszerű és világos. De mivel mi nem transigálunk a multak hibáival és tévedéseivel, azt fogják mondani reánk, hogy mi egyszerre akarunk fölforgatni mindent.

Pedig a mi állításunk csak az, hogy azt, a minek hibás voltáról meggyőződünk, meg kell másitanunk. Hogy helyesen és sikeresen csakis helyes elvek alapján szervezhetünk. Hogy ne tegyünk olyat, a mi jelenleg a szükségnek és lehetőségnek megfelelő eredményt nem biztosit, s a miből tehát a jövőben sem válhatik életrevaló. Ne tegyünk olyat, mely alapjában hibás, alkalmazásá-

ban szükségszerűleg rossz; mely a nemzet érdekeivel éppen úgy ellenkezik mint az élet és elmélet exigienciáival; mely csak álarcz a valónak palástolására; absolutismus a klikk-uralom megmentésére; miniszteri omnipotentia felelősség, önkény a jó közigazgatás, és a jobb létnek garantiája nélkül.

Végül azt foghatják szemünkre vetni, hogy a mit mi akarunk, az pénzügyileg lehetetlen, s azt el nem bírhatja a nemzet. No ez éppen a leggyarlóbb ellenvetés.

A mit mi tervezünk, nemcsak hogy nem drágább annál, a mi most terveztetik, hanem határozottan olcsóbb. Olcsóbb mert jó: holott ez azért iszonyu drága, mert rossz. A mi rossz, az épp oly elviselhetetlen a megyékre, mint egyesekre.

De ha eltekintünk attól, hogy a jó közigazgatás sohase drága, s pusztán számszerinti összehasonlítást teszünk a kettő között, a mi terveztünk még ekkor is olcsóbb a jelenleginél. Mert nekünk nem kell két megyefőnök, hat ministeri tisztviselő minden hatóságban, a ki fele idejét olyannal tölti a mihez nem ért, és nem kell az a költséges és szükségtelen apparatus, melylyel a kormány nem a dolgok természetes rendjére, hanem a szemfényvesztés káprázatára számít.

De bármint vélekedjünk a szóban levő törvényjavaslatban letett elvek iránt, kétséget nem szenved az, hogy ezen javaslat a kormány közigazgatási politikájának kiindulási pontját képezi, s hogy annak intézkedései alapjában érintik közigazgatási állapotainkat.

Oly lépés ez tehát, melynek horderejét elvitatni nem lehet, s mely oly útra vezet, melyen többé megállapodás nincsen. Bárha a multban nagyon sok történt már a nemzeties és józan irány rovására, ezen kísérletnek is inkább destructiv mint regenerativ iránya van. Ha ezzel nem organizálunk, sőt desorganizálunk, mindenesetre a jövőendő organizatióknak praejudikálunk.

Azon szavak, melyeket a kormány szájából annyiszor hallottunk, hogy közigazgatásunkban gyökeres javítás szükséges, hogy századok során kifejttet közigazgatási rendszerünket nem eldobni, hanem fejlettebb államéletünkhöz és az abból származó fokozottabb igényekhez kell idomítaniunk, — benne vannak ezen törvényjavaslatban is, csakhogy éppen ellenkezőt szülnek az intézkedései által provokált tények.

A közigazgatás reformja oly kérdés, hogy vele szemben a közvéleménynek, a nemzeti képviselőnek határozott állást kell foglalnia.

Hogyan csoportosulnak erre nézve a közvélemény és a pártok nézetei?

A kormánynak és fuzionális pártjának ezen kérdésben nem volt, és nem is lehetett programja, sőt e részben ez, a legkirívóbb ellentéteket foglalja magába.

A jobboldali ellenzék programja, a közigazgatás szervezésével annak szakszerű és rendszerezett kezelését tüzi ki célul, és kinevezett megyei hivatalnokokhoz köti tervét.

Ezen pozitív programnak negatíójaként, a kormány hallgatásának program gyanánt a választott megyei tisztviselőség inputáltatott.

Igy állt a helyzet a szóban forgó törvényjavaslat betérjesztéseig.

Ma másként áll.

Ma a kormány jelentékeny részben kinevezett tisztviselőkből alkotja azt a bizottságot, mely a törvényhatóságot kormányozni van hivatva, és ennek kerülő uton alárendeli a megyét és választott tisztviselőit.

Mi az ily elemekből alkotott bizottságban a megye és önkormányzat negatíóját látjuk, s mint ilyet visszautasítjuk.

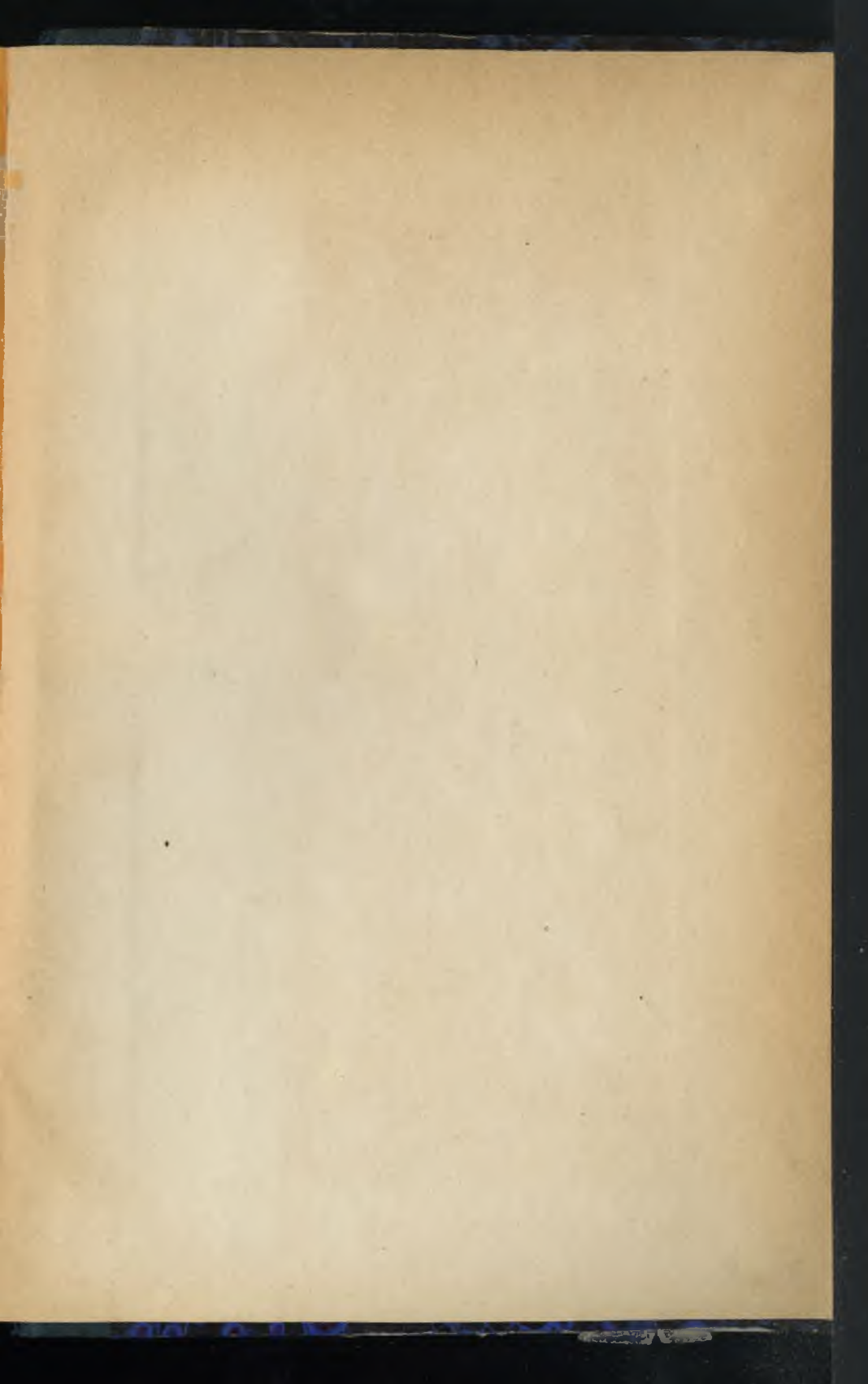
Ma mi vagyunk az önkormányzat védői: a kormány pedig, mely fentartását és továbbfejlesztését hangoztatja, annak megtámadója.

Dr. BALLAGI GÉZA.

Értelemzavaró sajtóhibák:

A 3. lapon alulról számítva az 1. sorban fent				helyett olvasandó: fenn.				
> 11.	>	>	a 7.	>	helytartósági	>	helyhatósági.	
> 12.	>	felülről	>	> 6.	>	igazszolgáltatás	>	igazságszolgáltatás
> 15.	>	alulról	>	> 2.	>	öszkormányzati	>	összkormányzati
> 17.	>	felülről	>	> 1.	>	megsenmisíti,	>	megsenmisíti és
> 19.	>	>	>	> 11.	>	rosszat	>	rosszat
> 23.	>	alulról	>	> 12.	>	látja	>	látják
> 25.	>	felülről	>	> 12.	>	önkormányzat	>	önkormányzati

2002

2012

